

Přílohy

Seznam příloh:

1. Návrh polostrukturovaného rozhovoru
2. Fotografie česko/islámská rodina
3. Zlatá klíčka

1. Návrh polostrukturovaného rozhovoru

Otázky jsem rozdělila na 6 otázek hlavních a podotázky.

VĚK, NÁRODNOST MATKY:

VĚK, NÁRODNOST OTCE:

POČET DĚTÍ V RODINĚ, JEJICH VĚK:

VZDĚLÁNÍ, POVOLÁNÍ MATKY:

VZDĚLÁNÍ, POVOLÁNÍ OTCE:

MANŽELSTVÍ TRVÁ:

ROZVEDENO PO.....LETECH.

DĚTI PO ROZVODU SVĚŘENY DO PÉČE:

1. Kde a jak jste se seznámili?
  - Za jak dlouho po seznámení jste začali uvažovat o svatbě?
2. Co vše ovlivnilo vaše rozhodnutí žít v České republice?
  - Bylo to rozhodnutí vás obou nebo převládly argumenty jedné strany?
  - Nebylo toto později ve vztahu vyčítáno?
3. Jakým jazykem jste spolu hovořili v době seznámení, jakým hovoříte nyní?
  - Jakým jazykem hovoří či umí hovořit vaše děti?
  - Potýkali jste se s jazykovými problémy v nejužší rodině či při hledání zaměstnání?
4. Výchova dětí v rodině, ve škole.
  - Hovořili jste před narozením dítěte o tom, dle jakých norem a pravidel bude vychováváno?
  - Jaká je (byla) role matky, otce v rodině?
  - Rozdělení domácích prací, kdo spravuje finance, kdo má „poslední slovo“.
  - Je (byl) váš pohled na výchovu jednotný nebo každý z vás preferoval jiné výchovné postupy?

- Jaké formy trestu používáte, stojíte vždy za rozhodnutím svého partnera o způsobu potrestání?
- Vidíte nějaké důsledky nejednotnosti výchovy?
- Navštěvovalo vaše dítě mateřskou školu, mělo příležitost hrát si se svými vrstevníky?
- Narazilo vaše dítě někdy na problém mezi vrstevníky, či ve škole, způsobený tím, že je ze smíšeného manželství? Pokud ano, jaký problém to byl?
- Mělo vaše dítě jazykové problémy? Pokud ano, jaké?
- Kdo chodí (chodil na třídní schůzky, kdo píše (psal) s dítětem úkoly, kdo se učí (učil)?
- Jaký máte přístup k řešení problémů spojených se školní docházkou, s plněním úkolů a povinností?

5. Jaké zvyky a tradice rodina dodržuje?

- Narazili jste v manželství na různý názor ohledně dodržování tradic a zvyklostí, či na problém rozdílného náboženství,
- Udržujete kontakt s širší rodinou žijící mimo území ČR?
- Při jakých příležitostech se setkáváte?

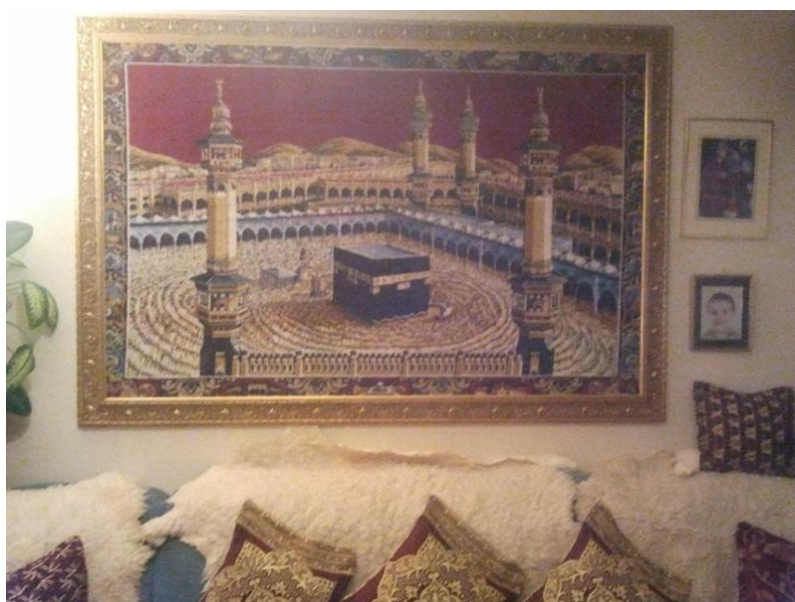
6. Co bylo příčinou rozpadu vašeho manželství? nebo Vaše manželství stále trvá, co je podle Vás největší úskalí smíšeného manželství a co děláte pro to, že je stále harmonické?

- Vidíte problém v rozdílné národnosti? Pokud ano, jaký?
- Vstoupil (a) byste znovu do manželství s cizincem? Pokud ne, proč?

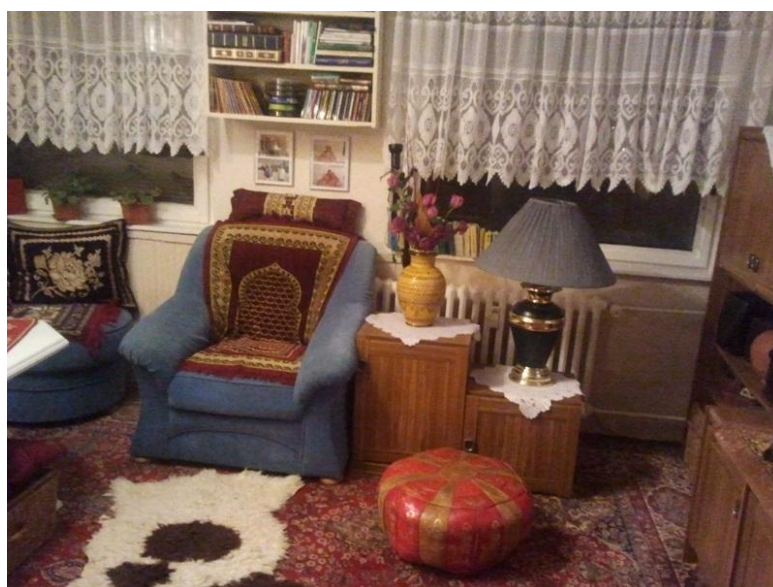
2. Fotografie česko/islámská rodina: (viz str. 36-44)

Obrázek 1

Obrázek 2

Obrázek 3

Obrázek 4¹

---

¹ Fotografie autora: obrázek 1–4, foceno 6. 2. 2012.

3. Zlatá klíčka

„Od určitého věku jsou děti velice přitahovány možností určit své místo na mapě... Být situován ve společnosti znamená být v průsečíku specifických společenských sil... Člověk se pohybuje ve společnosti, a jakmile ví, kde je jeho místo, je si vědom toho, že neexistuje mnoho možností, jak je podstatně změnit.“²

Mám za sebou přes dvacet let praxe ve školství. Část této doby jsem pracovala jako učitelka v mateřské škole, část jako vychovatelka ve školní družině. Téma, o kterém bych chtěla psát, bylo jistě již mnohokrát vědecky zpracováno. Přesto bych si dovolila napsat své postřehy a úvahy tak, jak mi je přinesl sám život.

Svou práci jsem nazvala „Zlatá klíčka“. Co tím myslím, o jaké kleci to mluvím?? Hodně už se napsalo o tom, jaký vliv má na výchovu dětí kultura, prostředí, v němž žijí, výchova, rodičovské vzory...

I já sama jsem měla během své praxe možnost, i když jen zprostředkovaně, poznat různé modely výchovy – jak z pohledů národnostních, tak i z hlediska chudých a bohatých. A pak je nejvíce poznat ve svém vlastním manželství. Za muže jsem si vzala Řeka, a i přes varování mnohých „zasvěcených“ jsem nedbala na jejich dobře míněné rady – že různost národností nebude žádná procházka růžovou zahradou. Pouštěla jsem tato varování jedním uchem tam a druhým ven. Manžel se narodil již zde v Čechách, žádné obavy jsem si proto nepřipouštěla. Když se dnes ohlédnu za těmi málem 25 lety společného života, který skončil rozvodem, necítím hořkost. Jen zvláštní pocit vlastní neschopnosti vstřípit našim synům i „své morální zásady, svůj pohled na život, na lidi kolem sebe...“

---

² Viz Berger, P. L.: Pozvání do sociologie, str. 63-64, Správa sociálního řízení FMO, vydání 1., Praha 1991.

Z našeho manželství se narodily dvě děti, chlapci, mezi nimiž je rozdíl dvou let. Nebudu se zde zabývat poznatkem, o kterém se zmiňuje ve své knížce Po dobrém nebo po zlém Zdeněk Matějček: „...že každé dítě je individualitou, jedinečnou lidskou bytostí...“³

Ale i přesto nezastírám, že dodnes žasnu, jak „stejný metr“ výchovy dokáže vyprodukovat dva zcela odlišné jedince.

A jak píše Matějček: „Dva sourozenci v rodině mohou mít velmi různou výchovnou situaci. Jeden může být více trestán a druhý odměňován, ne proto, že bychom měli jednoho raději než druhého, ani proto, že by si to jeden o tolik víc zasloužil než druhý, ale prostě proto, že v nás každý může provokovat trochu jiné postoje a trochu jiné jednání. Na náš stejný postup každý reaguje poněkud jiným způsobem“.⁴

Nejinak tomu bylo i u nás. Starší syn byl problematičtější, živější, bojovali jsme ve škole s diagnózou LMD, kdy byl málem už v první třídě odsouzen k docházce do zvláštní školy – nebýt jedné úžasné učitelky, která na velmi odborné úrovni pracovala s dětmi s poruchami učení, soustředěnosti aj. Díky ní a díky jejím užitečným radám, jak s takto problémovým dítětem pracovat, jsme se v úzké spolupráci dokázali přenést přes problémové období a syn nakonec bez problému absolvoval střední školu, ba zvládl i kus vysoké. To, že ji nedokončil, už bylo více kvůli jeho vlastní lenosti, než vzhledem k jakémukoli jinému zatížení. A zde musím podotknout, že nám manžel nebyl příliš silnou oporou, protože jeho „hrdé řecké myšlení“ nepřipouštělo jakoukoli anomálii u jeho syna, všechno to byly jen výmysly bláznivých učitelek a jeho ještě bláznivější manželky. A tak než by poslouchal tyto nářky, přicházel domů v době, kdy byli oba kluci už v postýlkách.

---

³ Viz Matějček, Z.: Po dobrém nebo po zlém, str. 17, Portál, vydání 5., Praha 2000.

⁴ Viz Matějček, Z.: Po dobrém nebo po zlém, str. 23, Portál, vydání 5., Praha 2000.

Mladší syn byl naopak od miminka dítě klidné, poslušné a na mě velmi fixované. Těžce snášel pobyt v dětských zařízeních a býval často nemocný. Ve škole vždy stoprocentně plnil své povinnosti a bez problémů dnes studuje vysokou školu.

Výchova dětí ležela především na mně, jak už to v té době bývalo zvykem: matky se starají, otcové živí rodinu. U nás to takto fungovalo vlastně pořád. Nemusela jsem se starat o složenky, zato školní povinnosti dětí, zájmové kroužky – to vše jsem obstarávala já. Jak přesně to vyjádřil Matějček: „Naše postoje k výchovným metodám se tvoří dávno dříve, než se staneme sami vychovateli a než můžeme těchto metod prakticky použít. Obrážejí se v nich zkušenosti z vlastního dětství. Víme, co na nás platilo, čeho jsme se báli, co nás povzbuzovalo, povznášelo, působilo nám radost. Více nebo méně uvědoměle budeme tyto praktiky uplatňovat u svého dítěte, nebo se jich naopak na podkladě vlastních zkušeností budeme hledět vyvarovat. V každém případě však budeme od svého dítěte očekávat, že bude prožívat něco podobného a vyvozovat z toho podobné důsledky, jako my kdysi dávno, když jsme byli v podobné situaci.“⁵

Bohužel, v tomto vědomí se také můžeme šeredně mýlit. A já, i když jsem si to neuvědomovala, jsem vychovávala „jako divá“, ale vedle mě, aniž se o to nějak dramaticky přičinil, vychovával můj manžel – svým postojem, gesty, jednáním. Až dnes vidím, jak hluboce děti vnímají i tyto v dané chvíli „drobnosti“ a jak pak vše „kopírují“.

Když se dnes ohlédnu zpět, vidím daleko jasněji vzorec naší rodiny. Manžel, jako dominantní osobnost, která rozhoduje o všem doma, o veškerých financích, o pořádku, o poslušnosti. Celé manželství vlastně řídil i mě, a já se tomu podvolila, protože to bylo ve své podstatě „velmi pohodlné“. Neměla jsem přístup ke společnému účtu, byť jsem sama na toto konto poukazovala celý svůj plat. O peníze jsem si říkala. Ano, vždy jsem je dostala, ale stále více jsem si uvědomovala, že to asi není úplně v pořádku. Teplé večere, stoprocentní servis. To byla jaksi samozřejmost a častěji než

---

⁵ Viz Matějček, Z.: Po dobrém nebo po zlém, str. 41, Portál, vydání 5., Praha 2000.

slůvka podpory mé osobnosti jsem slýchávala pravý opak, viz následující věta, která mi hluboce uvízla v paměti: „Buď k sobě upřímná, přece si nemyslíš, že máš na to, abys vystudovala vysokou školu“. A to samé se odehrávalo, když jsem uvažovala o studiu angličtiny. Žádné podpory se mi nedostalo, místo, abych se vzepřela a dokázala, že tomu tak není, nechala jsem si vnutit vědomí vlastní hlouposti a dále se točila jen kolem dětí, výchovy, sporáku a zaměstnání. Vzhledem k sobě jsem to ještě unesla, ale velmi těžce jsem se smířovala s tím, že si obdobná slova vyslechl i starší syn, který záhy opustil studium na VŠ, protože na to prostě nemá – aspoň jak říkal táta. To jsem považovala za zrůdné a nepochopitelné a má snaha o změnu pohledu na studium, mé argumenty i chvála syna samého se minuly účinkem. A jak píše ve své knize Vyznat se v dětech Zdeněk Helus: „Rodina není jenom vnějším prostředím dítěte, ale vstupuje svou atmosférou do jeho nitra, že toto nitro do určité míry tvoří, že v určitém smyslu nitro dítěte přeměňuje.“⁶

Děti vyrostly, dopěly a bylo na čase vypustit je do života. A tady, v tomto zlomovém bodě, který musí zákonitě nastat, došlo k zásadním neshodám mezi námi rodiči a vše to vyústilo v rozpad rodiny. Nechci tu vystupovat jako soudce, na to ani nemám právo, chtěla bych se jen podělit o zkušenosti, o příběh, ve kterém mi dodnes schází některé klíče k otevření a pochopení tzv. „třináctých“ komnat.

První výrazně rozdílné pohledy na cestu našich synů se objevily v době jejich dospívání, v pubertě. Když už kluci začali opouštět své sportovní aktivity, i nadále jsem trvala na tom, aby smysluplně využívali svůj volný čas, tzn., přála jsem si, aby alespoň část prázdnin chodili na nějakou brigádu, aby získali zkušenost, aby poznali, že není snadné si vydělat nějaké peníze, a kromě jiného se i naučit vzájemným mezilidským vztahům. Že lidé nejsou jen hodní a zlí, ale že jsou i veselí a smutní, povídaví a zamlklí, důvěřiví a podezřívaví. A že s každým je třeba se naučit vycházet, krotit své názory,

---

⁶ Viz Helus, Z.: Vyznat se v dětech, str. 96, SPN Praha, vydání 1., 1984.

emoce. Ale tvrdě jsem narazila na odpor manžela, který, pro mne z nepochopitelného důvodu (protože on sám si již od 15 let přivydělával), dětem brigádu zatrhl. A důvod??? Dovolím si citovat: „Moje děti nebudou někde v samošce posunovat vozíky nebo vybalovat mouku. Peníze se dají vydělat i jinak a mí synové kašpárky nikde dělat nebudou!“ A toto vyslovil nejen přede mnou, ale i před syny, kteří se radostně zatetelili, že jim nebude nadále nic scházet, mohou si lenořit a koukat na „telku“ ... „A mámo, víš co?? Jdi si teda na tu brigádu sama, když je to tak prospěšné.“ A kluci se smáli, všichni pěkně pospolu. Mojí chybou bylo, že už tenkrát jsem nebouchla pěstí rázně do stolu. Místo toho jsem opět sklopila hlavu a dál se raději, pro klid v rodině, ožehavému tématu vyhýbala.

Náhle se však vztahy mezi mnou a starším synem začaly rapidně zhoršovat. Ruku v ruce s pubertou a hledáním vlastního já začal starší syn hrát v domácnosti roli „bosse a kápa“, k čemuž měl díky věčné nepřítomnosti otce vcelku velký manipulační prostor. Nejraději bych toto „nešťastné období“ vymazala ze svého života. A velký díl viny asi nesu i já sama svou neschopností situaci zvládnout. Moje stížnosti a nářky, které jsem směřovala na manžela, kdy jsem ho prosila o „rázný zásah“, se mýjely účinkem. Nikterak mě nepodpořil, nepomohl mi. A opět krásná věta: „To si vyříd' sama, to je TVÁ nezvládnutá výchova, JÁ s ním problém nemám“. A tak se propast mezi námi zvětšovala. Na jednom břehu jsem stála já a na druhém mí tři chlapi. Není zapotřebí popisovat a unavovat čtenáře výčtem dalších a dalších problémů, které se vršily. Starší syn začal chodit do zaměstnání, kde výplatu dostával tzv. „cash“ na ruku, a já se jen čirou náhodou dozvěděla, že kromě pár drobných dává celou svou výplatu otci, který mu peníze „ošetřuje“. Přes to bych se ještě přenesla, kdyby mu ale z těchto peněz strhával platbu za jeho mobilní telefon, jeho pojištění aj. Ale nebylo tomu tak, vše platil dále otec a synovi statečně spořil.

Měla jsem se starším synem na toto téma vážný rozhovor, kdy jsem se marně snažila navést své dítě na cestu k samostatnosti, k odpovědnosti za své vlastní činy. Výsledkem byla synova odpověď: „Mami, proč to řešíš, vždyť takhle je to přece děsně pohodlné a nemusím se o nic starat. Jestli to tátu baví, tak proč ne??“

A opět Matějček: „V pospolitém životě si někdy ani dost jasně neuvědomujeme, že dítě nebude žít věčně pod ochranným vedením rodičů, kteří by mu svými výchovnými zásahy stále určovali, co je dobré a co nikoli. Něco takového nemůže být ovšem ani cílem výchovy. Děti, které zůstaly příliš závislými na vedení rodičů a kterým nebylo dovoleno, aby vospěly a osamostatnily se, doplácují na to často v celém dalším životě.“⁷

Toto pro mne strašlivé poznání bylo onou pomyslnou kapkou ve džbánu, kvůli níž přetekla míra mé trpělivosti. Vzdala jsem marný boj s větrnými mlýny a mudrováním sama nad sebou, viníc se neustále z vlastní neschopnosti.

Cesta k tomuto poznání vedla i přes dlouhé dialogy s řadou psychologů a psychiatrů. Plně jsem si uvědomila vzorec naší rodiny.

Otec – vzor rodiny, matka – hospodyně, uklízečka a kuchařka v jednom, jejíž názory je nutno brát s rezervou a příliš se jimi nezaobírat, a nakonec děti – celkově vzato hodné, nekonfliktní, ale zcela oddaně hledící na svého otce jako na modlu. Sečteno a podtrženo – naprosto totožný kulturní vzorec, v jakém vyrůstal můj muž a, při detailním pohledu, rodiny všech našich řeckých příbuzných, bez ohledu na to, zda žijí zde, v Čechách, nebo v Řecku. Samostatné, emancipované ženy prostě nejsou příliš v kurzu.

Abych se z toho všeho nepomátla na rozumu, vzchopila jsem se k nejtěžšímu kroku v celém svém dosavadním životě – k odchodu od rodiny. Způsobila jsem šok nejen sobě, ale především manželovi, který byl zvyklý na mou celoživotní poslušnost a nikdy si ani v nejmenším nepřipustil myšlenku, že bych byla vůbec něčeho takového schopna; dále svým dětem, které to vnímaly očima svého otce ...

---

⁷ Matějček, Z.: Po dobrém nebo po zlém, str. 97, Portál, vydání 5., Praha 2000.

A samozřejmě i své vlastní rodině, která ale nade mnou nakonec roztáhla svá ochranná křídla. V tomto případě plně platí „Je třeba často větší odvahy k tomu svůj názor změnit, než za ním pevně stát.“⁸

Než jsem dokázala změnit pohled na celé to trápení, než jsem přestala přesvědčovat sama sebe, že všude je něco, než jsem pochopila, že se prostě nesmírím s takovýmto „držením“ svých dětí pod pečlivým otcovským dohledem, místo aby vylétly z hnízda a samy přišly na to, že svět nekončí za rohem našeho baráku, to vše mě stálo rovných pět let života.

Ještě bych zde ráda zmínila skutečnost, že těsně před mým odchodem se se starším synem rozešla jeho přítelkyně Tereza, se kterou chodil tři roky. Zanevřel na ni, nedokázal se s tím vyrovnat. Dodnes je Tereza předmětem jeho zloby. A když si s odstupem času o tom všem s Terezou povídám (stále se stýkáme) a dotkneme se onoho ožehavého tématu jejich rozchodu, slyším v jejím podání ozvěnu svých vlastních myšlenek a při tlumočení názorů a argumentů svého syna jako bych slyšela manžela. Můj muž Terezu nenáviděl. Brala mu syna, měla na něj „nepříznivý vliv“, byl více s ní, než doma.

Ptám se – neměly by tyto problémy nastat (pokud vůbec nastanou) spíše ve vztahu matka × syn?? Marně jsem se snažila synovi vysvětlit, když už jsem cítila, že jejich vztah skřípe, že by měl své chování k Tereze změnit, že by se k ní měl hlavně chovat jako k ŽENĚ. Opět si dovolím jeden příklad, kdy má výchova narazila na zeď nepochopení. Manžel byl v kuchyni, Tereza prošla kolem a odešla ven. Muž se naklonil k synovi a řekl mu: „Nezdá se ti, že má ta tvoje Tereza velký zadek??“ A syn se zasmál a řekl: „No jo, má, a pořádněj.“

Později, když jsem byla se synem sama, vrátila jsem se k této výměně názorů. Zmínila jsem se, že se mi nelíbí, když si nechá od táty pomlouvat svou dívku, o které tvrdí, že ji miluje. Velmi se podivil, o jakém pomlouvání to mluvím. Vždyť má táta

---

⁸ Hebbel, Ch. F., <http://www.jasanek.webpark.cz>.

pravdu, že má Tereza velký zadek. V této marné diskusi se mi nepodařilo vysvětlit, že by se slušelo, aby tátu jemně upozornil, že do toho, jaký má jeho děvče zadek, jemu naprosto nic není a že on má svou Terezu rád takovou, jaká je. V jeho modrých očích se zračilo jen jedno velké nepochopení: „VŽDYŤ TEN TÁTA MÁ ALE PRAVDU!!!“ Často si kladu otázku, kde jsem ve své výchově pochybila. Já sama za sebe bych se ztotožnila s názorem Vladislava Mülera, že: „...když dobře vychováme své děti, musíme se smířit s tím, že se bez nás obejdou.“⁹

Dovolím si zde ocitovat moudrá slova psycholožky, se kterou jsem dodnes v kontaktu: „Svým odchodem od rodiny teď trpíte ... Ale vězte, že pro výchovu svých synů jste udělala daleko více, než si teď dokážete v horizontu času představit.“ A ještě si dovoluji ocitovat jeden její výrok, který se vztahoval k synovi, který si byl u ní po rozchodu s Terezou jednou popovídat (bylo to na můj popud, moc jsem si přála, aby jistá moudra slyšel nikoli z úst matčiných, kterým a priori nedůvěřoval, ale z úst učených a fundovaných). Nevím, zda si z toho setkání něco odnesl. Ale mě byla určena tato slova: „Olinko, vy jste se s tou výchovou strašně snažila ... Ale geny, ty nepřepere.“

Musím věřit tomu, že jsem já svou krví alespoň trochu naředila tu hromadu řeckých genů a že alespoň něco v mých dětech ze mě koluje.

Nedávno mi syn vyprávěl, že cestoval z Brna a že už si nestačil koupit jízdenku. Stevardka v autobuse mu řekla, že jedno místo zůstalo volné a že tedy může nastoupit. Peníze si prý vybere během jízdy. A tak syn stále čekal, kdy si dívka pro peníze přijde a pral se ve svém nitru s myšlenkami, zda se připomenout či nikoli (matka by to udělala). Protože sedadlo bylo vlastně už zaplacené ... Proč ho tedy platit znovu?? (Tak by uvažoval jeho otec.) Nakonec při vystupování k dívce přišel a peníze jí dal. Byla potěšena jeho poctivostí a také mu to řekla. Syn jen mávl rukou, protože si byl vědom,

---

⁹ Müller, V.: <http://citaty.net/autori/muller-vlado>.

že si dívka pravděpodobně peníze nechá pro sebe... A vše uzavřel větou: „No co, máma by měla radost“. A že máma radost měla, o tom není pochyb!

„Svět funguje tak, že když si přejete těšit se z jeho radosti, musíte snášet také jeho bolesti. Ať se vám to líbí nebo ne, jedno bez druhého mít nemůžete".¹⁰

Nevím, zda se mi podařilo alespoň trochu nastínit problém výchovy v rodině, kde každý rodič pochází z jiného prostředí, z jiné národnosti, z jiných zvyklostí. Jistě, mám děti dvě, a zde jsem psala jen o jednom z nich. Abych se přiznala, u druhého syna si zatím ještě nejsem jistá, nakolik bude kopií svého otce. Uznává ho a ctí, stejně jako syn starší, ale svůj život si začíná řídit sám, a i svou budoucnost pozvolna formuje k obrazu svému, nikoli k obrazu někoho jiného. Budu vám všem držet palce, protože ať tak, či tak... Každý jsme na tomto světě sám za sebe a život za nás nikdo neodžije.

A nakonec věta mé psycholožky: „Olinko, váš muž nikdy nepochopí, proč jste od něj vlastně odešla.“ Toho jsem si vědoma. Přesto mým velkým přáním je, aby to jednou alespoň „trochu“ pochopily mé děti a aby ve svých vztazích a ve svých životech neopakovaly stejné chyby, jaké udělal jejich táta.

Olga Timiopulosová

---

¹⁰ Brahmánanda, S.: <http://www.volny.cz/sujcz/moudra/moudra.htm>.

Použitá literatura:

Berger, P. L.: Pozvání do sociologie, Správa sociálního řízení FMO, vydání 1., Praha 1991,

ISBN 80-85469-08-01

Helus, Z.: Vyznat se v dětech, SPN Praha, vydání 1., 1984

Matějček, Z.: Po dobrém nebo po zlém, Portál, vydání 5., Praha 2000, ISBN 80-7178-486-9

Internet:

Brahmánanda, S.: <http://www.volny.cz/sujcz/moudra/moudra.htm>

Hebbel, F.: <http://www.jasanek.webpark.cz>

Müller, V.: <http://citaty.net/autori/muller-vlado>